

BA-III
મૈથિલી સાહિત્ય

પાઠ - 7

કાવ્યશાસ્ત્ર

Lec - I

1

પ્રોફેસર સંજીવ કુમાર રામ

આમકે સહયુક્ત પ્રધ્યાપક

મૈથિલી વિભાગ

V.S.U. College, Ratanpur

(Madhubani, Bihar)

કાવ્યક પદિમાષા એ લક્ષણ: - સાહિત્ય કે સમીક્ષા

તેલ દ્વારા શાસ્ત્રીય આધાર હોય અથવા આવશ્યક નથી. સાહિત્ય કે સમીક્ષા અલગ અલગ કાર્ય નથી. તથા સાહિત્ય સમીક્ષા એક જ નાવ્ય શાસ્ત્રનું પૂર્ણ આચાર્ય નહીં. આપણે નાવ્ય શાસ્ત્રને કહીએ -

“ન તત્ત્વજ્ઞાનં તદ્વિદ્યુર્નિ ન સા વિદ્યા ન સા કલા।

નાસૌ યોગો ન તત્કર્મ નાત્પ્રેરિતિન્ યન્ન દુર્યપતે॥

આર્થ: કોનો જ્ઞાન અથવા શિલ્પ નથી, કોનો જ્ઞાન વિદ્યા અથવા કલા નથી, અથવા કોનો જ્ઞાન યોગ અથવા કર્મ નથી, એ નાવ્ય નથી કેવલ બાંધકામ નથી।

કાવ્ય, (ગદ્ય-પદ્ય) નાવ્ય ઉપાલ, કવિ, ગ્રંથ નથી, સાહિત્યિક વિવિધ વિદ્યા અંગ રૂપ ને પદિમાષા કહી શકાય નથી। એ સમ વિદ્યા ને કાવ્ય કે સાહિત્યિક નથી

મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન એ પ્રાચીનતમ અંગ રૂપ ને માત્ર ગીત નથી, કાવ્ય સાર્વકાલિક રૂપ સાર્વકાલિક વિષય

બુદ્ધિ ગીત નથી। એ જ્ઞાન એ પદિમાષા મુદ્ધત્ત

ગીત સદૃશ બુદ્ધિમાત્રી નથી, કાવ્ય આવના ને માનવીય-આવ લક્ષ પદિમાષા એ સાધારણીય કાવ્ય માધ્યમ ને કહી શકાય નથી। આ: કાવ્ય પદિમાષા

જો લક્ષણ કે કોનો સીમા મે લાંબાઈ મારે જા સૌને
 આંધે । કારણ જે કાલ્યમે માનવ આકાશ અત્યુચ્ચીક
 આત કલ્પ જાવત રહત આંધે । કાલ્ય આતિ મુક્ત
 આ સંવેદનશીલ માનવદૃષ્ટિ ગાતે ને , સિદ્ધિ
 મેલ દેત આંધે । તેં ફે પ્રધાત સદૃશ વાળીશામ
 નાદે જાદ અન્તઃકરણ જે લાદ જોત વસ્તુ વિષ્ત તે
 સ્ફુટા દીદિતદે જાલ ગીત આંધે -

“ ન શ્રીવચન વર્ણયિતુ ગિદા તદા ।

સ્વપ્ન તદન્ત, કરુણા બુદ્ધિ ।

કાલ્ય શ્રીવચન વિચ્છેદ કરેત જહત ગીત આંધે ।
 પ્રવચતીતિ કવિ : તદ્ય કર્ત કાલ્યમ્ ।

Samyakt Kumar Ram

04/04/21